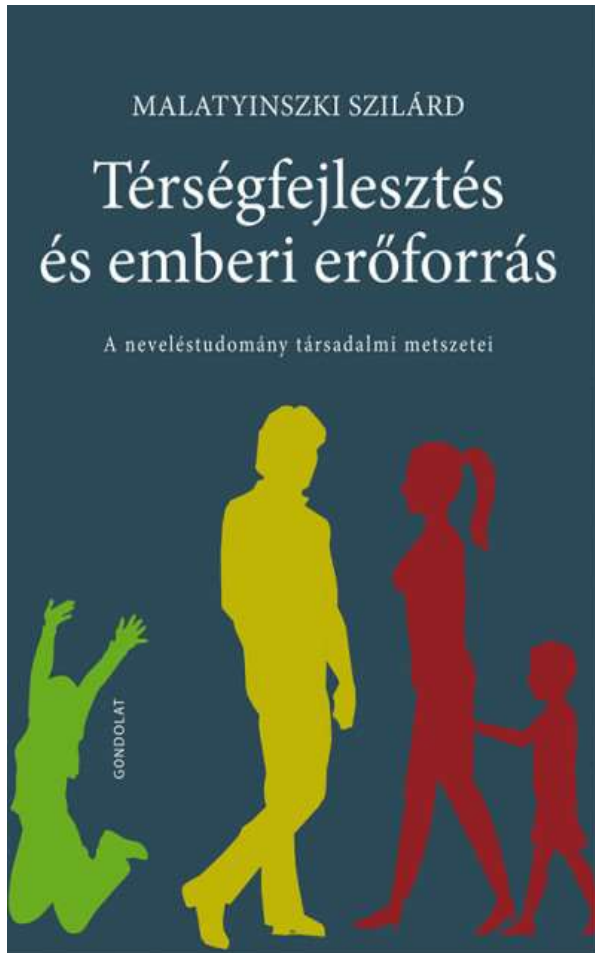

SÓS Tamás

A térségfejlesztés humántényezői – Malatyinszki Szilárd: Térségfejlesztés és emberi erőforrás

A kötet alcíme is beszédes: A neveléstudomány társadalmi metszete. A tanulmányok újszerű, eredeti gondolatokat tartalmaznak, az oktatáskutatás, a társadalomföldrajz és a társadalomkutatás határterületein. Sokat elárul a szerzőről a könyvben tett egyik megállapítása: „Mindig hittem, hogy az oktatáson, nevelésen, képzésen keresztül fejleszthető egy-egy térség.” Ez a szemlélet végigkísér bennünket a kötet során. Az író optimizmusára szükség is van a kérdéskörök feldolgozásánál, hiszen elsősorban Békés megye egyes kistérségei kerülnek górcső alá, ahol nagyok a társadalmi, gazdasági különbségek. Tanulságos a leírakban az is, hogy vannak leszakadó, jellemzően ingerszegény területek is a régióban, ahol a szakemberek számára jóval nagyobb kihívást jelent a humánerőforrás-fejlesztés területén eredményt elérni, mint a fejlettebb urbanizációs tengely mentén. A kiadvány témaköreit vizsgálva, elméleti és gyakorlati megközelítések – mint a tematikus tankönyveknél – váltogatják egymást. Igényes alkotást vehetünk a kezünkbe, olvasmányos, jól szerkesztett, áttekinthető, az illusztrációk színvonalasak. A borító is sokatmondó, a kötet mondanivalójaként értékelhetjük: „az új generáció, mint erőforrás” – az egyik tanulmányban részletesebben kifejtésre kerül ez a gondolat.

Az előszóban és az absztraktban többet is megtudhatunk az alkotóról. Malatyinszki Szilárd problémaérzékeny, alapvető, megoldásra váró kérdésnek tekinti, hogy „a digitalizáció korszakában, a 21. század elején, ilyen technológiai és társadalmi tudással miként lehetséges az, hogy még mindig ilyen távolságok vannak emberek között?” Malatyinszki jelentős oktatási, képzési, területfejlesztési tapasztalatokkal rendelkezik, széles látókörű, sokoldalú egyéniség, társadalomföldrajz-kutató. „Területfejlesztéssel és szervezetfejlesztéssel foglalkozó szakemberként, egyetemi oktatóként mutatja be, hogy a neveléstudomány egy-egy területe milyen hatással van a közösségekre, településekre, Magyarországra.” A szerző társadalomföldrajzi megközelítéseibe beemeli a felnőttképzési és gazdaságpszichológiai szempontokat, valamint saját „útkeresési” tapasztalatait. Vizsgálja a társadalmi-gazdasági fejlettség és a térségfejlesztés összefüggéseit, a tudástőke hiányát, valamint a kulturális különbségek és a motiváció közötti vonatkozásokat. A kutatói érdeklődésével, véleményével, elemzéseivel támogatja az önkormányzatok, gazdálkodó egységek vezetőinek oktatással kapcsolatos tevékenységét.

A könyv öt fejezetben, 314 oldalon tárgyalja az oktatás, az emberi erőforrás, a foglalkoztatás, a vállalkozásfejlesztés és a térségfejlesztés témaköreit. Az író szisztematikus következetességgel járta körbe ezeket a témákat, többnyire önállóan, néhol társszerzők közreműködésével.

Minden írás egy-egy önálló egység, melyeket összekapcsolnak a térségfejlesztés humántényezői, az ott élő emberek nézőpontja. Az alkotó tudatosan, az ún. „szellemi tőkét”, annak fejlettségét négy aspektusból jeleníti meg. Elsőként a középiskolák, a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolatának irányából. Másodikként a humán értelmiség és a felsőoktatás szempontjából. Harmadik helyen a cégvezetők felől, negyedikként pedig a településvezetés nézőpontjából, akik sajátos térségformáló szereppel bírnak.

A könyv első fejezetében az oktatáson van a hangsúly, a humánerőforrás-fejlesztés és nevelés 21. századi felértékelődéséről lehet olvasni mértékadó gondolatokat. „Az automatizálás, a robotizáció, digitalizáció mellett az embernek kevés más esélye lesz, mint a gondolkodás képessége, melyre az okostelefonok, informatikai eszközök térhódítása miatt egyesek elveszni vélnek.” Mindezek a megállapítások összecsengenek a nemzetközi trendekkel, melyek azt mutatják, hogy a komplex problémamegoldás kompetenciája kerül előtérbe, és felértékelődik az ezt segítő, kompetencia-alapú képzésfejlesztés, tervezés és szervezés. Ebben a fejezetben olvashatunk Békés és Fejér megye oktatási dimenzióiról. A szerző rámutat, hogy egy-egy körzet társadalmi, gazdasági fejlettségi mutatói és az ott folyó oktatás eredményessége között szoros összefüggések vannak. Figyelemre méltó eredményt hozott egy, a Békés megyei középiskolások körében végzett kutatás, mely szerint a diplomaszerezést követően a válaszadók jelentős része el akar költözni a megyéből, és Budapesten vagy környékén szeretne elhelyezkedni. A felsőoktatásba jelentkezők motivációit is vizsgálták, különösen nagy figyelmet fordítva arra, hogy a Dél-Békésben élő tehetséges fiatalok nagyobb arányban kapcsolódjanak be a felsőfokú tanulmányokba – ezzel is erősítve a térségben jelen lévő szándékot, hogy az eddigihez képest nőjön a vidék megtartó ereje és önfenntartó képessége. A felnőttképzés elemzése is megtörténik egy külön összeállítás keretében, saját tapasztalatok és szakirodalom feldolgozása alapján. A szerző megállapítja, hogy míg a rendszerváltást követően a gazdaság szerkezetének ártrendeződése miatt az átképzésen volt a hangsúly a felnőttképzésnél, addig napjainkban a továbbképzés, és a kompetencia-alapú képzés dominál.

Az emberi erőforrás cím alatt találhatóak a második fejezet írásai. Az értékekben történő gondolkodás nézőpontját a következő sorok demonstrálják: „Az ember, mint termelési tényező (...) sokkal több annál, mint egy eszköz (...), az ember érték, kultúrateremtő erő, a benne lévő potenciál jelentősen függ attól, hogy milyen környezet veszi körül, hol nevelkedik, milyen hatás éri.” Malatyinszki Szilárd kutatói munkájának fontos része az emberi erőforrás mérése települési szinten Békés megyében, a doktori disszertációjában is ezzel a kérdéskörrel foglalkozott. Igyekszik meghaladni a korábban sokak által alkalmazott és bírált módszereket. Keresett egy olyan mutatót, mely képes és alkalmas a települések egymáshoz való viszonyát feltárni a humánerőforrás tekintetében, ami alapot adhat további kutatásoknak. Az addig több helyen használt megyei, vagy járási szinten elérhető emberi erőforrás méréséhez szükséges mutató számok helyett egy lokális, települési szintű emberi erőforrás fejlettségi jelzőszámot képzett, melyet elnevezett SHDI-nek (Settlement Human Development Indexnek). A szakirodalom alapján, a HDI (Human Development Index) alapértékekből létrehozott egy 23 jelzőszámból álló komplex mutatószámot, melynek elemzéséből a települések emberi erőforrásának vizsgálata lehetséges. Ez a fejezet foglalkozik a városok és községek humán erőforrásainak eltéréseivel Békés megyében. A kutatás tárgya, hogyan hat az itt élő lakosság képzettségére, egészségére, jövedelmére a községek és a városok eltérő infrastruktúrája. Példaként feldolgozásra kerül a sarkadi

tájegységben a humánerőforrás fejlettsége és humán infrastruktúra kapcsolata – a magyar-román határ menti terület elérhetősége földrajzi, társadalmi és gazdasági értelemben sem mondható ideálisnak. A tanulmány készítője hisz abban, hogy hátrányos helyzetű térségek elemzése, kutatása megmutatja azokat a kitörési pontokat, melyek kijelölik a fejlődési irányokat.

A harmadik fejezetben a foglalkoztatásról szóló értekezéseket találunk. Érdeklődésre tarthat számot az atipikus foglalkoztatáson belül a részmunkaidős foglalkoztatás és annak gyakorlati vetületének közel két évtizeddel ezelőtti, a rendszerváltást követő időszak tapasztalatainak leírása. A szerző a jelenleginél nagyobb lehetőséget lát többek között a hátrányos helyzetűek, a megváltozott munkaképességűek ilyen formában történő foglalkoztatásában a felzárkóztatást igénylő térségekben. Az élethelyzeteket látva napjainkban ma is fontos eszköz lehet ez a foglalkoztatási forma. Jelenleg viszont alacsony a résztvevők köre, az egész kelet-közép-európai régió minden országában 10 százalék alatti ez az arány. Nyugat-Európában jóval magasabb, Hollandiában például minden második dolgozó részmunkaidőben dolgozik. Az összefoglaló azt emeli ki, hogyan lehetne növelni azok számát, akik részmunkaidőben dolgozhatnak. A következő írás az ezredfordulót követő válságot vizsgálja, azt, hogy milyen befolyással volt az emberi erőforrásra. A publikáció itt is a humántényezőket veszi sorra, többek között az érzelmi és kulturális vonatkozásokat, a foglalkoztatottságra és megújulásra gyakorolt hatást. A vállalkozások túlélésére az 500 amerikai kisüzem példáját hozta fel, megmutatva, hogyan lehet apró dolgokból vagyont felhalmozni. A záró gondolatok a válsággal teli időszakban az önvizsgálat jelentőségére, az eddigiek átértékelésére, a dolgozók iránti humánumra hívja fel a figyelmet. Az írásokban rendszeresen visszatérő téma a dél-alföldön élő tehetségek lehetőségei, mint a térségi és emberi erőforrás fejlesztésének egyik fontos kérdése. A következő kutatás konklúziója is emberközpontú: a megoldást a tehetségekhez szükséges stabil, kiegyensúlyozott háttérben, a devianciákat elfogadó és támogató környezetben, a másságot nem devianciaként kezelő iskolarendszerben látja a tanulmány. A megvalósításhoz központi és helyi intézkedéseket szorgalmaz a kutató.

A negyedik fejezet a vállalkozásfejlesztéssel foglalkozik, melyet úgy ítél meg a szerző az emberi kapcsolatok tekintetében, hogy a sikeresség többnyire a menedzsment feladatokat betöltők tudásán, gondolkodásán, műveltségén múlik. A vállalkozókkal készített interjúk legfontosabb tapasztalatának azt tartja, hogy folyamatosan fejlődni kell még ahhoz is, hogy felszínen tudjon maradni a vállalkozó. Ezt a kérdést a fejezet első írásában fejti ki, A menedzsment és értékek című részben. Az itt szereplő második tanulmány a Szervezetfejlesztés a Békés megyei vállalkozások nézőpontjából témáját járja körül. Közel 300 vállalkozás visszajelzése alapján vizsgálja a tanulási motivációt, a szervezeteken belüli képzések megvalósulásának gyakorlatát. A tanulmány összegzésében kiemeli, hogy igen nagy igény van a szervezetfejlesztéssel kapcsolatos tanácsadásra. Elsősorban az időgazdálkodásban, motivációban, marketingben, kommunikációban és a közösségi médiában történő megjelenés támogatásában indokolt a tanácsadás. Aktuális kérdéseket jár körbe a következő publikáció is, a generációk együttműködését, az idősebb generációk tapasztalatainak hasznosítását, az öröklés, a vállalkozás-átadás és a tudatos vezetőváltás nem könnyű feladatait. A fejezet végén a vállalkozók előtt álló feladatok összefoglalását olvashatjuk. Fontosnak tartja a szerző, hogy a napi munkafolyamatokban legyen olyan, aki kívülről figyeli a vállalkozást, és visszajelzést tud adni a terület vezetői és vállalkozói felé, ezáltal növelhető a termelés, a szolgáltatási piac és a vállalkozói szándék.

A tanulmánykötet záró fejezete figyelemreméltó módon a térségfejlesztést helyezi a középpontba, a társadalmi környezet hatásait vizsgálja elsősorban az egészség viszonylatában. A szöveg rámutat, hogy a községek és városok között a humán infrastruktúra területén jelentős eltérés van a képzettség, az

egészség, és a jövedelem vonatkozásában. Felhívja a figyelmet, hogy a demográfiai folyamatok a községeket erőteljesebben érintik. A települések emberi erőforrásának mérése című cikkben kiemeli a szerző, hogy a mutatók elemzése alapján fontos megállapításokat lehet tenni a térségek és az ott élők élethelyzetének összehasonlítása kapcsán, ami kiterjedhet gazdasági, közlekedési, és más kutatási eredmények összevetésére is. Érdeklődésre tarthat számot, hogy az emberierőforrás-fejlesztést hogyan látják Békés megyében az önkormányzatok vezetői, a polgármesterek. Elgondolkodtató, hogy a vállalkozások vonatkozásában alapvetően a perspektivikus lehetőségek hiányában, a kvalifikált munkaerő elvándorlásában, az infrastrukturális hiányosságokban látják a gondok okát a településvezetők. Sajnálatosan nem ismerik azt az eszközt, amivel befolyásolhatnák az ott élőket érintő folyamatokat. Ezek a gondolatok azt a felvetést erősítik, hogy a felzárkóztatást igénylő területeket egyedi, átfogó programokkal szükséges helyzetbe hozni.

Végül ki kell emelni, hogy társadalmi ügy Békés megyében a térségfejlesztés és az emberierőforrás-fejlesztés, hiszen a kiadvány megjelenését támogatta a megyeszékhelyi és a megyei önkormányzat, a szerző munkahelye, a Kodolányi János Egyetem, a Magyar Pedagógiai Társaság, valamint a Pro Senior Talentum Alapítvány is. Összességében jó döntésnek bizonyult, hogy gyűjteményes kötetbe szerkesztve megjelentek Malatyinszki Szilárd elmúlt két évtizedben született, válogatott írásai, melyek ma is aktualitással bírnak. Elismerésre méltó az is, hogy az érdeklődők, összefoglaló jelleggel – négy színvonalas elemzésben – angol nyelven is olvashatnak Békés megye humánerőforrás fejlesztéséről, a kihívásokról, eredményekről, tovább gondolandó tanulságokról. Ajánlom valamennyi tanulmányt a térségfejlesztés humántényezői iránt érdeklődőknek, hallgatóknak, társadalomkutatóknak, területfejlesztési és oktatási szakembereknek, közigazgatásban, gazdaságban, humán területen dolgozóknak – mindazoknak, akik a kötetben megfogalmazott inspiratív gondolatokat munkájuk során tudják hasznosítani.